

50 ՀԱՅԻՐ

ՄԷՃՄՈՒՆԻ ԱԽԵՐ

50 ՀԱՅԻՐ

DIRECTION DU JOURNAL
MEDJMOUA-I-AHBAZ

65, Grand'rue de Péra, Taksim, 65

Ս.ՊՕՒՆԻ: ՀԵՄԱՋԻ ԻՐԹԵՍԻ
Խմբագրի իշխանությունը
Խմբագրի իշխանությունը
Խմբագրի իշխանությունը

ՀԱՅԻՐԱՆԻ ՍԵՐԻԱ
ԿԻՆԵՄԱՏԻՆԻ ՍԵՐԻԱ
Խմբագրի իշխանությունը

مجموعه اخبار

بک اوغلی تقییم چاده سی و نهم

ԿԵՆՏՐԱԼԱՆ ԶՈՐՈՒՄԱԳԻՐ ՄԸ ՆԻ ԻՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՍԽԱՆՆԵՐԸ

Դ.

Թէ կաթողիկոսութիւնն ընդհանրապէս
և Պապերը մասնաւորապէս ինչ զեր կա-
տարած են դարեւոր ընթացքին մէջ և մա-
նաւանդ Միջին Դարու մէջ, զազանիք մը
չէ՞ գիտուն և քաղաքակրթ աշխարհին
համար. Եւ եթէ Ազգերն երախտադիտու-
թիւն ունենային՝ իրենց պատմութեանց ճա-
կատը պիտի դրոշմէին ոսկեղէն տաւերով.
«Հոռոմեական Քաղաքացեայ Մարդ-
կութիւնն Նրախագիտ»։ Ստուգիւ քսան
դարերէ ի վեր նախախնամութեան մեծ
պարգևներն առ մարդկութիւն՝ պիտուած
են Պապութեան մաքուր և նուիրական
ձեռքերով. Մալխաս էֆ. և Լիկերու-
թիւն կրնան ուրանալ զայս, բայց չեն կրը-
նար ջնջել և եղծանել իրողութիւնները.
Կը դնեն հոս ոչ-կաթողիկէ հեղինակաց
ոմանց անկողնակալ ու փառաւոր խոս-
տովանութիւններն։

Բանք (1795-1886), Գերմանիոյ ամե-
նէն մեծահամեմար պատմագէտն, Ուսուցիչ
Պէդիկի Համալսարանին, հեղինակ պատ-
մական ամենաբարձր երկասիրութեանց,
Յոսեփ Է մեծած թողոքականութեան մէջ,
քանիցս կը յայտարարէ թէ «Պապութիւնն
անսահման բարիք մը եղաւ առ մարդկու-
թիւն և թէ մասնաւորապէս Եւրոպան
պէտք է յաւէտ երախտադէտ լինի նմա»
(Ranko, Hist. de la Papauté, passim.)

Լորտ Ֆից-Ուիլիամ, անկիլիզան, հրա-
տարական է կաթողիկէ ճշմարտութեանց
և ընկերային բարեկարգութեան սերտ
աւանդութեանց մասին՝ շար մը նամակնե-
րու, ուղղեալ Նրոպիտի վեհապետներուն։

Մէջ ալլոց ուշադրաւ է հետեւեալ վը-
րձիւնն. «Անկարելի է կազմել կատարութե-
ան դրութիւն մը տեւական կամ օգտա-
շատ՝ առանց յենդ կաթողիկէ Հռովմէա-
կան կրօնի սկզբանց վրայ» (Lettres d'At-
ticus, par lord Fitz-William.)

Բայնոյա Պետմաքարը, բողոքական,
պատմական և ընկերաքանական սքանչելի
ուսումնասիրութեան մը վերջ կը գրէ իւ-
րեւ եզրակացութիւն. «Պարսիմ խոստո-
ւանիլ հաստատապէս թէ կաթողիկէ Եկե-
ղեցին այն ամենէն մեծ զօրութիւնն է որ
կայ երկրի վրայ... Կաթողիկէ Եկեղեցին
է որ առաջնորդեց և կազմեց մարդկու-
թեան դատարարականութիւնն Միջին դարու
մէջ» (cité par Rohrabacher Hist. Univers.
I, XIV p. 469.)

Պիտուն անդիլադի մը, սնօրէն բողո-
քական երեւելի պարբերականի մը, Diplo-
matic Review (Դիւանագիտական Հանդէս,
1870), կոչուած ըրած է Ս. Քահանայապե-
տին իբրեւ ամենէն վեհազօր, մարդասէր
և քաղաքակրթ իշխանութեան՝ բարե-
փոխիլու համար Միջազգային Օրէնքն.
Անգլիկոս Մալխաս էֆ. կրնայ օգտա-
կարապէս ընթերցել մեծանուն բողոքա-
կանին սքանչելի գրեյին «Appeal of a
Protestant to the Pope to restore the
law of nations (1869)»

Գերմանական Ժան տը Միւլլէր, բողո-
քական, և զեռ երկրասարդ՝ յաղթականօ-
րէն պատասխանեց յոռի կաթողիկէի մը

«Ուղեւորութիւն պապերու» անուն գրքին
մէջ. ուր կը կարգանք սոյն հիանալի խոս-
քերն. «Իրենց (Պապերու) հայրական ձեռ-
քերը կանգնեցին նուիրապետութիւնը և
նուիրապետութեան քով ամեն վեհակնե-
րու աղատութիւնը... Բարբարոսաց,
այսինքն մեր հայրերուն՝ Աստուած խնա-
մակալ մը տուաւ, զՊապն. ինչ պիտի
լինէինք առանց Պապին»։ Դարձեալ,
«Պապն է ժողովրդոց խնամակալն, քրիս-
տոնեայ հասարակութեանց մեծ հիմնադրն,
երկնապարգև գլուխն ընդդէմ կոյսերա-
կան գերիշխանութեան։ Կայսրը կրնար
ստիլ լուծ մը, պէտք էր քրիստոնեայ Ազ-
գերու հոգի մը, և Պապը տուաւ զայն
անոնց, ու նա՛ միայն կրնար տալ»
(Rotheusee p. 737 et seq.)

Լէոնօրտո Կալէօրի, նախարար Մած-
ծինի Հանրապետութեան, կ'ըսէր 1847ին.
«Ներպալոյ քաղաքակրթութիւնը դէպք
է Պապութեան, որ լատին քաղաքակր-
թութեան ճնշողութեան փրկեց, և զայն
ընդունել տուաւ բարբարոս աշխարհակա-
նորու։ Պապութիւնն է որ փրկեց բարո-
յական սկզբունքն ընդդէմ յաճախ յար-
ձակմանց սուտ կրօններու, մանկեցեաց
աղանդոյն և նիւթապայտութեան. նա է որ
փրկեց մարդկային ազատութեան սկզբուն-
քը՝ մոլեռանդութենէ յարուցեալ փոթորիկ-
ներէն. մէջտեղ... Եւրոպոս է. չէ՞ք
ամեն տեսակ քաղաքական երայխաւո-
րութիւն, երբ բռնապետութիւնը մեծա-
քայլ կը յառաջանար ազատութեան և
ժողովրդային հաստատութեանց աւերակ-
ներուն վրայ, Պապութիւնը ստանձ մը զը-
րաւ իշխանաց անյաղութեան, որոնք ալեւս
ոչ մի իրաւունք կը յարգէին։ «In coena
Domini» կոնդակն, զոր ոմանք համարե-
ցին երկար ժամանակ իբրեւ ոճի մ'ընդդէմ
վեհապետութեան առանձնաշնորհմանց,
հանդիսաւոր և վեհապետ ընդունելու-
թիւնն եղաւ ժողովրդոց ընական իրաւանց,
կրօնական երաշխիք մը եղաւ՝ ի դէպ Ժա-
մու մտածուած՝ բողոքելու համար յանուն
մարդկութեան ընդդէմ արքայից իշխա-
նութեան սպառնալից յառաջդիմութե-
անց» (De la Souveraineté et du gou-
vernement temporel du Pape, Le Ga-
leotti)

Սիւմոնտի, բողոքական պատմագիրը
կը գովէ զԿաթողիկէութիւնն՝ յղացած ըւ-
լալուն համար «քսան թշնամի ժողովուրդ-
ներ» միայն կրօնական զգացումներով և
միայն խօսքի զօրութեամբ՝ հաշտեց-
լու վսեմ ձեռնարկութիւնն» (Hist. des
Rep. ital. c. 15. 1233.)

Ֆ. Շելլը, Գերմանիոյ գեղեցկագոյն
հանճարներէն և վեհազօյն նկարագրներէն
մին, քաջամուտ պատմաբան և գիտուն
մատենագիր, ծնած բողոքական և մեծած
կաթողիկէ, Բրիտանի Եկեղեցւոյն սքան-
չելի գովեստներ շուայելէ վերջ՝ կը համարի
«Պապերու հոգեւոր և քաղաքական աղ-
ղեցութիւններն՝ ժողովրդին իրաւանց
պաշտպան կարողութիւններ»։ և զՊապն
կը կոչէ «Դատաւոր մը արդարապէսով՝
իշխաններու անիրաւութեանց և բռնա-
բարութեանց դէմ» (Concordia, 6e livrai-
son, p. 390)

Այս յղուածս չպիտի վերջանար եթէ
ուզէի յիշել տակաւին Ուիլիամ Գոպպէլի,
Ձեզարէ Պանդուխի, Մենզելի, Շելլի,

Լայպիցի, Միշէլ Շելլալիէյի, Կրօցիուսի
և նոյն իսկ Բրուստրի շքեղ գովեստներն
ի մասին Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ընկերային
ծառայութեանց ամեն դարերու մէջ՝ ա-
ռանց ընդմիջման ու առանց բացառութե-
ան։

Պատմականօրէն անմիտելի՝ ճշմարտու-
թիւն է ուրեմն թէ Միջին Դարու մէջ
Կաթողիկէութիւնն հարեւր բարբարոս Ժո-
ղովուրդէն յիկեց, նրբացուց, լուսաւո-
րեց, դաստիարակեց և զանոնք այսօրուան
Ներքալոյ մեծամեծ ազգերուն փոխեց, թէ
Կաթողիկէութիւնը միապետներու, կոմ-
սերու և պատմաբան բացարձակ իշխա-
նութիւնն (absolutisme) սեղմեց ու չափա-
ւորեց, մեծեց, իշխանեց, հարուստ-
ներու, մարտադրելու ցեղերու գոյթ, ար-
դարութիւն և խաղաղութիւն ստեղծեց.
Թէ Կաթողիկէութիւնն ամենուրեք ուս-
մանց ու գիտութեանց վառարաններ հաս-
տատեց, ինքն եղաւ առաջին հեղինակ ու
քաջալերիչ Համալսարաններու, և իւր
մեղուածքն մոնաքից ձեռք յոյն և լատին
գրականութեանց հրաշալիքները պա-
հեց ու մեզ աւանդեց. թէ Կաթողիկէու-
թիւնն ամեն տեղ անհատական ու հան-
րային ազատութիւններն յարգեց, և ամե-
նէն վայրագ ու արինախանձ հրոսներու
անգամ յարգել տալու ջանաց անխնայ ե-
ռանդով. դժբաղդներու, խեղճերու, քոհ-
ուածներու դատը գործակալօրէն ազատ-
պանիլու համար՝ խրատներէ չազդուող
թաղաւորներ ու կայսրեր իրապէս պատ-
ժեց և յուզութիւն հրաւիրեց անվեհեր
արիւնքներու. թէ Կաթողիկէութիւնը վեր-
ջապէս հանդիմանալի ու ջլատիչ ամեն
փորձ, շարժում և վտանգ հեռացնել փու-
թալէ, ու մարդկային ընկերութեան չէնքն
ամենէն հաստատուն և տեւական հիմքերու
վրայ հաստատել վերջ՝ տու և գիշեր աշ-
խատեցաւ ու տոտապեցաւ զայն եւս ա-
ւելի զարդարելու, գեղեցկացնելու և բար-
ձրացնելու համար. եթէ մարդիկ աւելի
հիւսկեամբ ունեն զնէին հանապազ իւր
մարդին ձայնն, աշխարհ կերպարանա-
լիտ պիտի լինէր անշուշտ... Հակառակ
անհնազաղութեանց, հակառակ խոչըն-
դոտներու՝ Լեկերութիւնը փրկուեցաւ Մի-
ջին Դարու մէջ չնորմալ Կաթողիկէութեան.
Հետեւապէս (միջնադարեան Կաթողի-
կէութեան մը հանդիմանալի և ջլատիչ աղ-
ղեցութիւնը) վտուվառն և բորբոքեալ ե-
րեւակայութեանց մէջ և եթէ գոյութիւն
ունին և ոչ ալլուր։

8 Յունիս 1910

ԱՍՏՂ

Կ-ԲԱԹՐԻԿԻԱՆԵՄԻՋԻՆ ՄԻԻՃՔԻԼԻ

Եննի Կ-Բաթրիկիմիջին իսթիգրալի,
Կաթողիկոսընդունն իշխմը թաղաւոր եւս-
խօս «ճողարկութիւն» ընտի, գիտարկե-
լէր, թէպիլքէր, էլհասը օն պիլ սէնէտէն
պէրու իղնար օլունան պիլ արդունն նի-
հանէթ գուզվէտէն ֆիլիէ կէլմէօնտէ
թապիլ օլան մէսէրէթ նիւմայիլլէրի,
սոն կիւնէլլոտէ հէր վազը օլուն պիլթի,
վէ արթըք քէմալը սիւքիւնէթ վէ թէէն-
նի իլէ պաշըմըք էլիմիդէ ալարապ, Կ-
Բաթրիկիմիջին վաղիյէթիլն արիլ ու ա-
միգ միւնհազա վէ միւթալէա իթմէքիլ-

կին վազըք կէլաի, Պունտան էվլէլքի
մուամէլաթ՝ էկէրչի հիսսի իսթիսէ, պուն-
տան սոնրաքը ճիտտի տիր, վէ պիլլիննի-
սի նէ դատար ճայիլ վէ լազըմ իսթիսէ,
սիկէրի տէ օ դատար էլլէմ վէ զարուրի
տիր։

Էն քիւլլէք պիլ խանէ եսխօս միւնհա-
սիսէ իտարէսինն քիւլլէթիլլի, միւսարի-
ֆաթիլ կէօլ էօնիւնէ, խաթըրա կէթիլլի-
լիսէ, իտարէսի տարիլլիսէ իսթիսէօլ վէ
թալա քիլլիսէլլի, մէքթիլլէլլի, խա-
թիսանէ, ֆուգարաթիսանէ վէ սալի միւ-
հասիսաթը բունհանիլ, իլմիլ վէ խաթիլլիսի,
պունտարտան պաշապ միւնհիսնը մուսվէ-
նէլ վէ սախալէթ մաշէլլէլլի վէ ֆուգարա-
վէ պիլլալիկանը պունտան Կ-Բաթրիկիլ-
կին նէ տէրէնէթ քիւլլէթիլլի, զահմէթ-
լէրի, քիւլլի միւսարիֆաթը պունտարտը ա-
նիսան կէօլ էօնիւնէ, խաթըրա կէլէպիլլի.
Սոն կիւնէլլոտէ, քիւլլէլլի Կ-Բաթրիկիլլի
թիլլապը միւնհաթիլլիլլէ քէմալը խաթիլ
վէ արդուր սալիմիլլի զայրէթը միլլէթը-
վէրանէ կէօլէթէլլի պիլ իսթիսան պիլլիւմ
լէ էֆրատը ճէմաթըմըք միւնհանտա, —
իղնար օլունան օ խաթիլլէ, օ արդուրա նէ-
զարէն, — իչ պիլ քիլմէթ թապալլուր օլու-
նամալ քիլ, կէօլէթիլլի խաթիլ վէ ար-
զու՝ արթ պու զաթըն Կ-Բաթրիկիլլի ին-
թիլլապ վէ թալիլլիլլէ, քէնտիլլիլլի քար-
չըլմաթը իչին Ատանալարա կիլմիլլէ, պու-
րանա մուվաթըլլիլլիլլէ բարաք նիւմա-
լիլլէլլի ինքաւընա միւնհաթըր օլուն, վէ
օնտան էօլմէլլէ, «Արթըք պէն իչիմի պի-
թիլլիլլի, վաղիլլիլլի ինքա իթիլլիլլի, պէննէ
արթըք եսթըրաթ պիլ շէլ քալմաթը,
պունտան սոնրաթը նէ օլուրա օլուն,
պէնիմ նէմէ լազըմ» տէսին։ Պէօլլէ պիլ
ֆիլքը, իլք թուլլուրա հալ ու հարէք-
թէ տապան տապանա մուղալիլլի տիր. օ
հալլի՝ առթիւ չօնէլլուք տէրէնէթիլլէ
գոր։ Պունտան՝ ալլըքան ալլըքա համի-
լէթիլլիլլէ վէ վաղիլլիլլիսթըլլըք շըգար.
— Պու կիւն էրմէնիլլիլլիլլիլլէ ճէմաթըլլիլլի
թաթիլլիլլիլլէլլիլլէ, օլունաթա լատի պիլ
միւնհաթիլլէ տիլմէք օլան Կ-Բաթրիկիլլիլլէ
թապիլ պունտան զիլք իթիլլիլլիլլէ քի-
լիսէլլիլլէ, մէքթիլլէլլի, մէրիսալլըքար,
խաթիլլիլլիլլէ, ֆուգարա վէ պիլլալիկան
հէմ պաղալարըլլը թէլլիլլի իթմէք, հէմ
եար ու աղիար քարչըլմաթ մաթըլլուք
պիլ սուրէթալ պունտանալ իչին, մուն-
թապալլիլլի իտարէլլէ միւնհաթը արդար.
մունթապալլիլլի իտարէլլէ իսթի, բարա իլէ օ-
լուն, Հալպուք քիլ Կ-Բաթրիկիլլէ, պիլ
թարաթանա զաթէն միւթէլլիլլէլլիլլէ պիլ
պորձ ալլըլլիլլիլլէ սէնէլլիլլիլլէ պիլլիլլիլլի
կիլ, վէ տիկէր իտարաթան վաղիլլիլլիլլէ
խաթիլլիլլիլլէ կէլլիլլի իտանէլլիլլիլլէ իլման թէլք-
միլլի քէսիլմիլլի օլունալ վէ ճէմաթըլլիլլէ տա,
պաղալլմ պիլլալ պունտալ սէրլէթիլլիլլէ ա-
լա մուսվէլլիլլէ նաղալլիլլէ պունտանա
սուգըլլըլլէ, իսթիլլիլլիլլէ պիլ Ազգային
սուրբ պիլլէ բէք չօլարըն վէրմէլլիլլէ
վէ թալալլըլլըլլէ, իսթիլլիլլէլլէ հալիլլիլլէ
տէն էլլի պիլ իլլէթ կէօլմէլլիլլէլլիլլէլլէ,
այնի ֆիլթուրըլլըլլէ իլլալ իթմէլլիլլէ
Կ-Բաթրիկիլլիլլէ օլլէ պիլ միւնհաթը մու-
ղալլիլլիլլէ տիլլալ իթմիլլի տիր քիլ, պու
կիւն, ճիւլլէլլիլլիլլէ սէլլիլլիլլիլլէ օլան միւն-
թէլլէլլէ Կ-Բաթրիկիլլիլլէ իլլիլլիլլէ թիւրքան
էֆ, հաղըլլէլլիլլէ, պու միլլէթիլլիլլէ պաշընա

կէշտիկի վէ շուռ անվայրը միւր ինէնսաւ ֆէյրի
կէօգիւր էօնիւնտէ կէօրտիւկիւ հալաւէ,
սէրքիւար օլտիւն սկալաթ, Ղայրէթ վէ մէ-
թանթիկինէ րազմէն, պուրուհարը վազի-
յէթիւն աղլլըլըլընը, էնէմմիթիիւն անիւն-
տէ ինսս իյլէլէլէլտէ, վէ պո- ըբգագատան
նասպ ըբգաճաղըլըր տիւշիւնիէնէ մէնգպուր
օլմագասսա արք :

Թերզյանն Կ-Բաթրիկիմովին, նե՛ գա-
տար ալի վե նազիք խասէջէրէ միւթէ-
խաստիս օլտուղնըն ճիւմէ/իդ աէ պիլի-
րիզ վե խաստիք խաշիրզ, ֆադաթ քէ-
լաւիթ սոսիպի օլմատըղըն տա պիլմէ/ի-
յիզ ։ Միւշարիէն, նէ գատար զայեւք վե
սահիպի աէպաթ օլա, Իսմանպօլ վե
խաշարաւորտա պուլունան պունճա ինթի-
հաճաթ դարչընանա եալընըզ պիր չախ-
սըն նէ՛ հարապիլճէկինի ինասֆանէ արւ-
նանէ/իյիզ, խախտ տիկն արէաքատար
վե վաղիֆեսար իւէրին հարաբուր օլմա-
հարադ, պիր էլին հարաբուր՝ մաթլուպէ
քեսաֆի օլապիլմըմիյի նաղարը տիզ-
պաթտ արմալընըզ, — Թիւրզեան Կ-Բաթ-
րիկի պու գատար խաշիյէ, արզուլի սա-
միսի իւէ Կ-Բաթրիկովք մազաժընա կէ-
թիթընըն սոնրա, ճեսարաճաղըմըզ եաւ-
արըզ, արզուլըզա նայիլ օլաուգ, պուն-
տան սոնրա կէճք վե սալըմըզըն մէյվէլէ-
րինէ սէվէլէ/իյիզ» աւհէրէք, Կ-Բաթ-
րիկին իւղէրինէ խաշիլ օլունան աղըր
հիւքիւ մանէն վէ մասաթթէն խաֆիֆ-
էթմայէ չալըմաթ տիէք, էյիտէն պիլմիշ
օլմալըքք քի, հիւ պիր շէյն հարմը օլմա-
նըզ, լաթէն հարզիւզ վէ միւթէ/իյիս օ-
լան զէվալը Կ-Բաթրիկիմովին, տուրուպ
սուրսուզըն հէրաէ՛ գաթ գաթ աղըր պիր
հիւք, ճէֆա ալթընա գօյմուշ օլորուէ

Իմոսի, պուս միւնաւ պէկէլէ, Պէյրութ
ժողովրդապետի Գեորգիայի Նահանգի Ի. Կ. Լ.
սան նիւսնէ միշտէ միւնաւ ըրն պիր թէ ք.
ի ֆինին նաղարը տիգրաթաւ ալընմաւըն
թէ քաւթ թաւիլդէ իտէրիդ, էմին օլմաւը
հըլ քի, ճէմաթ, Իսթանպուլում վէ թաշ
բալարաւս Կ-Բաթրիդէկէ քէնտի հիսաթէ
մուսվէնթիլի Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է. Է.
նին Խաւարիսի պիգրաթաւ տիգրաթաւը վ.
Ինապըն ինքաւ իմիշ օլուր, վէ պուս սը.
Ֆարթաւ օ Խաւարիսի ինթիզամըն, Խաւ.
հընը, ի թէ քաղաքըն արամահաւ նաթգ
պուլուսուր:

Պուռ պապստի վազըթ կէչերմէնէ կէլմէշը
զիրա պիր ալիբէնին եւ վմի կէչեոի կելպի
կ-Բաթրիգլըք խաարէսինին տէ եւ վմ
խաարէսի իշին, հէր կիւն մարաւ լաղը
տըրօ պու բարօ հալմատան, սուտան
չունտան պունտան կէլմէշը վէ կէլաւ տ
մագպուլ տէյիլ տիրօ, հէր նաոուալը ալիլէ
քէնտի թէպայելալինը, քէնտի տաթիլինտ
տիւչիւնտիւկիւ վէ արաաղը կիպի, Կ
Բաթրիգլիկի թէշըլի իտին Էֆորաո տաթի
քէնտիլիլիլ Կու ճիւնթի տիւչիւնմէյէ պործ
լը աղըալը տու հալտէ, պիր ան էվէլ
Կ-Բաթրիգլիկէ այիտ քեսաֆֆէլի մահէլ
լէրաէ, մահէլիլ ըէյիլ բուհանլէրինին ըի
եսաթիլ թահթընտա, բուհպան վէ ալամ
տան միւրէքքէպ գուրիսընլար թէշըլիլլէ
Միլլէթ Նիգամադանին Ագգային տու
էսաաը իւղըրինէ պիր գարաբը գաթի իթ
թիխաղըլա, հէման վէրկիլ միլլինին իճա
խաէնլէրաէն ճիտալ տուրէթաէ թըթլանմա
սընա պաշլանմաաընը անդիւանէ վէ լալլ
սաէն թապսիլ իտըրիգ :

ԷԶ ՄԸ ՅՈՒՇԱՐԱՐ ՏԵՏՐԱԿԷՍ

Առաջին անգամ դեռ նոր հասած էի՝ ոչ ոք զիտեր ժամանումս, անժանօթ բուրորովին՝ մինակ էի ես առանց ընկերի. աւերակներու մէջէն՝ աչքերս արիւնհաղանդ բնկորներու վրայ սեւեռած տիրողէմ՝ յամբալ կը յառաջանայի, մահու հետքի վրայ թափառական, պահ մը մոռցած դէպի ուր: Ահաւոր էր տեսիլը, սոսկալի էր յիշատի այն աղէտը: Լայնածաւալ տարածութեան մը վրայ՝ անազին աւեր մը ըրփռած էր այն մահացիր դէպքն: քաղաք մը

մածաւ մասամբ Զանգախուած, տապաւոտ
ինկած, մոխրակոյտ դէզերու ներքեւ թաղ-
եալ կը հնծէր... կը հնծէր ողբաձայն,
մինչ արեգակն խոնարհած սգոյ քող մը
տարածած էր, իւր երկար շքովն, այս ոչ-
բալի վարին վրայ, Սարսուռ մը ցնցեց
մարմինս ուժգին, յօգնած, տրտոււմ, մը-
տաղբաղ մահու տեսարանն կը զիտէի ար-
ձանացեցել, շատ մօտէն և հեռուն, մթի-
ն շուրջ տալ մը մէջ։ Ո՛ւր էի արդեօք...
մի՞ զիս առաջնորդեց բերաւ դէպ ի այս
մահու որբան, ... Կոտրած իսկայ. ո՞՞
հեալ սիւններ գրկապատ, բեկեալ խորան մը,
կիսակործան հալած պատեր, տաճար մըն
էր երևինմ։ Բաճճիւղոյն Աստուծոյ՝ առջեւ
եղած թշւաճուէր միծ կորուսան. դողդո-
ջուն մերձեցայ, արեան հոսանաց հետքեր
նշմարեցի, առատ արեան, ոչ սակաւ ու-
խաղաց, ալ քրիստոնեայ ժողովուրդեան,
վշտահոր, սրտաբեկ, ծնարաբեր խոնարհած
արտասուելով ճմբռնոր մը գլուխմեցի ա-
նուշաւորտ հողին ի խորոյ կարգալով դաւա-
տուածայինն զոյն թուխն Կրկիկոյ ողբին
վրայ, յԱտանա։

ԳՐԲՈՅԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Մինչդեռ Պրեճնիկի խանդալոյդ բա-
նասեղծականն սար ու ձոր տեսարաններ
երեւակալութիւնս կը զբաղեցնէին, կը
գլխալեցնէին, մերթ զրոտական և մերթ
քաղաքական նիւթեր մտաւոր հպեցը
կը պարարեին, Խորհանդակաւ մը ոտայտ,
փառակազմ փոփոխակար «Ճակատա-
յիր»ը ։

Ընդ փոթ ծայրի ծայրէ կարդացի
վկայութեանց խոր և հոծ առատութիւնը
պարբերութեանց բաժանումներն, ուշադ-
րութեան առարկայ եղան: Յառաջաբա-
նական ճառ մըն է, որուն բովանդակու-
թիւնը կարծեմ այսպէս կարելի է պարզել

1. Եկեղեցւոյ ճակատագիրն է զրապարտիւ և հալածուիլ իր Հիմնադրին նման :

2. Ապագայ հատորի ներքին զինաւորաբար բողոքականայ զբաղարարութիւններն որոնք իբր աւելորդապաշտ և կոսապաշտ կը զբաղարտեն կաթողիկէութիւնը :

3. Ս. Գրքէ, Ս. Հայրերէ, անհաւատ
և բողոքական հեղինակներէ, Հայ Եկեղեց-
ւոյ Ս. Հայրերէ, արարողութիւններէ վը-
կայութիւններ պիտի բերուին:

4. Հարկերէ ոչ սակաւ ճառերու «յոս
այսորիկ» հրատարակեալաց ամենէն առա-
ջինը Պատարամանց ճառը տխուր ուղիս :

Այսպիսով հարապ աշխարհի հրաշալիքները
թեան մը ուղեքն զգալի եղած էր բոլոր
Հայ աղգիւն համար, թէ Գաթիկի և թէ
Նշ-Գաթիկի աղգախոյ համար: Գաթիկի
հեքի: Հատերը պէտք կը զգան իրենց տը
նական տեսակցութեանց առթիւ իրեն
կրօնի պաշտպանութեան վաստակը ստի
լու, որոնց կը ծառայէ այս երկատերու
թիւնը — Ու-Գաթիկիներն ալ ասով ի
րենց բաւական պատասխաններ կ'առնու
առարկութեանց: Եւ բաւական վաստակ
կը ժողովուրդի թւոն, այն ճշմարտութեան
պաշտպանութեան համար, յորս համա
ձայն են Կաթիկիի Եկեղեցւոյն հետ:

Կրօնքի բռնւն ու գաղանկի հալածման
այսպիսի մի ժամանակի համար, ընտրի
գրքոյիս յօրինողին, տպադրողին և գնդող
ներուն պատիւ կը բերէ: Երանի՛ թէ ու
նենայինք միշտ գրող և գնդողներ, առե
լս տպագրողներ, որոց նուազութեան հա
մար ո՛րչափ օգտակար գրութեաներ կ'
մնան, ժամանակի տուր ժանեաց մէջ մա
շկու կորստուկու համար:

Յաղոթութիւն կը մաղթենք յետագա
ճառերու համար Գեր. Հեղինակին, ճաշ-
ու անորոշակ կրօնական գրուածոց ընթեր-
ցանութեան համար Հայ-Կաթողիկէ մե-
ղոյրդեան, Ոգի վեհանձնութեան բարե-
բարբառ: Եղէ՛ շունչնէր կրօնաթիրեր
ունեանք գոնէ շրջոյկներ:

Պիլեճիք, 4/10 Յնւ, 1910

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐՏՆԵՐ

Վարժարաններու տաճկերջի հարցո-
քննութիւնները սկսուած ըլլալով՝ Տրա-
պիզնի մէջ կրթական այդ հարցին նա-
խաքալը առած է նախ՝ Մխիթարեան
վարժարանը :

Իբր քամանքինդ տարուն բարենպաստակ
ազգոցուտ հաստատութիւն՝ այն վարժա-
րանը ներկայիս մէջ գեղեցիկ ու վաղուն
չըջան մը բոլորեց, նուիրելով աղջին կա-
թոլ ու ձեռնահաս չորս ընկացաւարտ
պատանիներ՝ որոնց անուններն են՝ Պ.
Գառլո Սամուէլեան, Պ. Կարապետ Խպիկ-
եան, Պ. Իգնատիոս Սախաւիկեան և Պ.
Ստեփան Գառակօղեան :

Այս ընթացաւորաներուն ի մասնաւորի լեզուական և բնական գիտութեանց ճիշդութեամբ մէջ ցոյց տուած կորովի հետազոտութիւնն ու յաջողախոնութիւնն կրկնակի ու հըր-
ճուալից ծափերով ամենուրեք ողջունուեցաւ՝ անգամ մըն ալ յաւերժացուց Միաբանութեան ողբացեալ Մեծանուն գործիչ-
հիմնադիրն ինկելի յիշատակը։ Միտխար-
եան Միաբանութիւնը երբ գիտեալ թէ՛ այս
ընթացաւորտ պարտնները ո՞ր կարգի անդ-
ամպահանջ զննութեան մը բովմէն անցն-
էն և ինչպիսի արթուն ողջմտութեան մը
ցոյց տուած են ուսման հանդէպ, ապա
քէն արձագանքը պիտի ըլլայ մեր այս
գեղեցիկ ու անաչառ տեղեկատուութիւն-
ներուն և նոյնպէս անոնց ճակտին դափ-
նեղական մըն ալ զնկելու փութակցածութեան
մէջ պիտի գտնուի աներկբայ Բայց մեր
այս անկողմնակի ուսումնասիրութիւննե-
րուն գործնական արձագանքն ու դրական
աւագցոյցը թող ըլլան Պաշտօնական և Փշր-
տահանա վարդապետները, որոնք քարե-
հաճած էին յիշատակներուն մէկ-եքիկու դա-
սեան զննութեանց ներկայ դաստիարակ-
ութեանը իրենց հայրական խօսքերով։

Մրցանակաբաշխութեան օրը Պ. Գրու-
թո Սամուէլեան և Պ. Կ սրապետ Սյպիկեան
ըստփանութի տրտմանաւ զուարթութեամբ
տողորեա՜ծ՝ հրաժեշտի մէջիջ Կ սրտառու
բանախօսութիւններով փշփշեցուցին զի-
րենք չըճապատող ու գուրգուրացող ներ-
կայից սիրար, կարծես թէ մեկնուած իբր
այրի թեւեր անգոր թափ մը սուած էր
իրենց, ստեղծեալ և այնպէս երախտազի-
տութեան ժպիտը միշտ կարգադրայել և ա-
կառնուն վրայ՝ զիրենք բնորոշող խոստ-
մնադից քարեմանութիւններով օժտած :

Վարժարանին տեսուչ Վեր. Հ. Թա-
դէաս Վ. Թովաճաճեան, իր դժուարատար
պատճառներով սկզբունքին իբր լսելով զիտե-
կեց եկեղեցական՝ ի տես այս հմայքու-
ցնցող տեսարանին հայրական պահանջկո-
տի մը արդար երեւոյթով գեղեցիկ ու հա-
կիրճ յորդորական մը խօսեցաւ և ի մաս
նաւորի խօսքը ուղղելով ընթացաւ ա-
ռաւանդաց յիշեցող առեկըն ու Միարա-
նոթիւնը ունեցած որդիական երախտա-
գիտութիւններն ու արգայնական պարտա-
կանութիւններն։ Նոյնպէս Հ. Ներսէս Վ.
Տիրացուեան (տղթու, բնական գիտութի-
եանց) իբր համալսարանական, ներկու-
սրամտութեամբ ու զգացումով օժտուած
ներկայ դարձնիքներն մասին ինքնատիպ
ու ճշգրիտ համարատուութիւնն ու տալ-
լիքը՝ Վերին Տեսչութեան յանձնեց չորս
գլխաւորներ, և Նորին Դերապատու-
թիւնն ալ սրտաբուլկա ուղերձներով նու-
րեց յիշեալ պարօններուն։

Բարեսեյերկուտն, զխաակից և նպատակայարմար ճախցուծիւնը կը հրաւիրեն խոնարհաբար՝ ի մասնաւորի երեք ընթացաւարտներուն համալսարանական կըրթուծեան յարատեւութիւնն ու զարգացումը ապահովելու հոգը:

Դպրոցապատկան խանդավառ եռու
զեռ և զայն խորհրդանիշող զուարթ ո
ղկորութիւնը անբացատրելի սահունով մ

վերջակիրառեցաւ Մեծն Մկրթար Աբբա
հօր անուան ձօնուած քայլերդովը, Ի սրտէ
կը շնորհաւորենք զպրօքցին վեր, Տեսչու-
թեան հետ աւադ երկու պաշտօնական շայ,
բերձ՝ իրենց յարաճուն յաշտութիւննե-
րուն ու վայելած համակիր ընդունելու,
թիւններուն համար, որոնց արժանի են
ամեն կերպով և արդիւնաբեր յարաւեու-
թիւն կը մաղթենք իրենց:

Նոյնպէս կը շատանանք որ այս օրինա-
կելի գայտուն ընթացքը կ'ըլլի ու ակզրուն-
քային հետեւողներն ունենայ բեռնաւորութե-
ղիտական և գեղարեւետական պատշն-
ւոյլ ու նուէրներով :

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ ՈՄԵ
Տրապիզոն 8 Յունիս 1910

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կ-Բաթրիգ է ք. խորաքննաւան, Աւս-
տիս Արք. Արիւարեան, Յուսիկ Արք.
Կիւլեան, Բորսեղ Մ. Վ. Գալիկեան՝
վէ Յովսէփ Վ. Ժամեան՝ չարչնպի
կիւնիւ Յենէրտէ Բոճ քաթրիգնանէ
կիւնէրք, քաթրիգ Եօվադէն է ք. յէ իւս-
տիս ք. քաթրիգ ի իմաթըն արք. Օրատան
հէյէթը մէղքիւրէ՝ էրմէնի քաթրիգնանէ-
տիւնէ կիւմիւր իւսէ տէ, քաթրիգ Գուրեան
Արքադանըն՝ Գալաթաւ մէհիստէ պու-
լունմար հասէպիւրէ, վէքիւր Դուսնդ Մ.
Վ. Դուրեան քաթրիգ ի իմաթըն արք.
Հէր ի լի քաթրիգնանէ տաթի ինթի-
րաւաթը լաւեղէ իպրադ իտիմիւր, սաթիմ-
իւր լազաթ մուգու պուլմը վէ իքրաւար
օլլըմըն արք. Հէյէթ, Պէյուլընա ապու-
թիմէն, միւրէնապրք Մուհեմետիւն պլէ
իւստէր իպրաթի իյլէմիւր արք.

[illegible]

յայը պէտանը մէմնուներէյթ իյնէմըն ախր
 Մայր եկեղեցիյի աաւին պիտարէթէն, պիլ
 միւտառէթ առւա իթմմըն տիրւ Քիւս
 թէրպեանէ կէ՛. Մայր եկեղեցիյնին էնճմ
 միյնթի հասն պիյնէ, օրասընըն ուխտաաե
 զի օլմազ իւզըն, հաֆթիսաաա իքի իւ
 աէֆա խաաթէթէն իճրաի ալին խտիլմէս
 խոսուտւորաաա կօրոաակաան փոշոլ իէ պիլ
 գարար զէրլւմաինի աբոզ մէ պէանա իթ
 ինտ տիրւ Միւշարիւէնէ, քիլիսալինն ճիւա
 բընտարի սօզաշարալըն աշլալինի աէ նա
 ղարը տիգգաթա ալարազ, թանգիֆաթ
 իէին մէրճիլնէ միւրաճաաթ խտիլմէս
 ֆիլքըրնի աէրմիտան իթմըն տիրւ Գալու
 թա քիլիսմիտուան Լազարիսթլէրէ կիտէ
 թէ, իտաաթի պիտարաթ իթմմըն տիրւ

[illegible]

Երևան, 1990 թ. 12-12-12
 * Ետքըն, սասի 7.30 ս, Դասընթաց
 յիւնտէ, Բէքմէզ-Թարաբաբնա, Անարապա
 Յղուի յիւն յարգաթիւնն միւնտէստէ
 ինչա իմիւրաթիւ զըզար մէքիէ պիւր
 յիւն յիւնաթիւ, Կ-Թարաբաբնա
 յիւն յիւն յիւնաթիւ յիւնաթիւ յիւնաթիւ

* * * Տիւն , Վարդական ժողով , Կոթաթ
 րիւք Էֆ Դոնի թահթը ընեստէթիւնաէ ին
 թիմա իթմիշ , Վէ պաղը ումուրը աաթիշ
 իյէ իշթիպալ իյլէմիշ աթիւ :

* Կէտրկեան Յովն. Թ. Մ. Վ. Ան
տոն Վ., Իսկէնտերեան Կէրինէ մովագգա
թէն Բաթրիգխանէ գարու քէնհաար թայ
եհն օլունմարչ տր :

* * Երեսփոխանական Ժողովըն կէլէճէ
հաթթա իճթիմա իտէճէկի իշխաթիմի տիւր

Ս. Դր. Լուսաւորիչ Ուսումնարանը վէ Բանկալթիտէ Վիէննա Միւլթապի
Եանյալը չափրտանը, Սիւտիը վէ ժուա
Լիւլերիլի պրիւքտէ Կ Բաթրիք էՖ. հազ
րէթիւրնիւ նէգալինէ կէլէթի, միւլթա
լէրի վէ չափրտան՝ միւնսաթի նոյթը

ՄԱՆԷԶԵՅԻՆԻՆԻ ԿԻՒՄԷԶ ԽՈՒՅԵՆՆԻ ԱՄԱՆ
ՄԵՂԱՍԱՐ, ԶԱՐԿՆԱՅԻՆ ԿԻՆՈՒ ՄԱՊԻԷ
ՄԻՐԱՃԱՍԽԼԱ, ԽԱՐԺՐԱՎ ԿԷ ՄՈՂԱՆ
ՐԵՆՆԻ ՆՐԱՓՐԵՆ ԽՈՒՄԵՅԻՆԻ խոր: ՊԵ
ԿԱՊԱՆԻ ՄԻՆԶԵՐԻՒՄ ԿԵՍՅԵՐԼԻՍԻԿԻՆԱՆԻ,
ԷԿԱՊԱՆ ԶԻՔԵՍԻՔԻՒՄ ԽՈՒՅԻՆ, ԿԷ ՆԻ-
ՍԱՅԻՔԻ ԱՍՈՐԱԳՐԱՎ ԲԱՆԱՆՆԻ ԷՄԻՐ ՄՈՒ-
ՆԻՎԱՆԵՆ, ՄԱՊԻԷ ՆԵԶԱՐԵՔԻՒՄ՝ ձու մեղսա-
արա թէ՛նալի խորմէք իւզն Օսմանի
ԿԱՊԱՆԳՐ իւզնԻՆԻՆԻ 3000 պիՐԱՊԵՔ ԿԻՐ-
ՔԵ ԶԷՐԻՒՄ խոր:

Ի Տ Ա Ր Է Խ Ա Ն Է
Պէթոլունգա Թագսիմ հաստեսինէ Ն. 55

Միւսիքը մեաւոլը ղազէրա
ԹՕԼԱՅՆԱՆ